

Merz továbbá az orosz hadsereg számára 36 darab 4 hüvelykes tábori messzelátót készített; azok segítségével vették be Plevnát, miert is Merz az orosz kormánytól a Stanislaus lovagkeresztjét kapta elismerésül, s utánna 60 darab 4 hüvelykes tábori messzelátót készített a német hadsereg számára is. A méretek párisi hüvelykben vannak adva.

Steinheil *Münchenben* szállított: 8" nyílású refraktort egészen készen Kielbe, 6" nyílású objektív lencsét aequatorealis felállítással Prágába, 6" nyílású refraktort felállítással Grácba, 6" nyílású objektivet Bécsbe (cs. k. csillagda), 4" nyílású objektivet Bécsbe (Oppolzer számára), 4" nyílású objektivet Bécsbe (Oppolzer számára) és 4" nyílású objektivet Ó-Gyallára.

Grubb *Dublinban* szállított: 27 angol hüvelyk nyílású refraktort készen Bécsbe, 15 angol hüvelyk nyílású refraktort készen Dunechtbe, 15 angol hüvelyk nyílású refraktort a Royal Societynek Londonba, 12 angol hüvelyk nyílású refraktort Br. Engelhardtnek Drezdába és 8 angol hüvelyk nyílású refraktort Potsdamba.

Sajnosan esik megjegyezni, hogy Grubb az objektíveket, Br. Engelhardtól és Potsdamból mint használhatatlanokat visszakapta.

Dr. Schröder, *előbb Hamburgban jelenleg Oberurselban* Frankfurt mellett, szállított 11 párisi hüvelyk nyílású refraktort Bothhampba, 11" objektivet, fa csővel, okulárokkal Potsdamba, 11" nyílású refraktort készen Sydneybe, 11" nyílású refraktort (jelenleg a Frankfurter kiállításon), 9" nyílású objektivet a Hamburgi csillagdába, 7" refraktort készen: Br. Camphausen számára és 6" objektivet facsőben Bonnba.

A. Clarke *Bostonban* (Amerika) szállított: 25 angol hüvelyk nyílású refraktort készen Washingtonba, 25 angol hüvelyk nyílású refraktort Michigánba, 18 angol hüvelyk nyílású refraktort Princetownba, 12 angol hüvelyk nyílású refraktort a bécsi csillagdába és 6 angol hüvelyk nyílású refraktort Mr. Burnham számára.

Ebből látható, hogy habár némely cég egy-két rendkívüli nagy üveget valóban elő is állított, a melyek képessége még valóban nincs is teljesen elismerve valamenyi művész között, mégis Merz állítandó az első sorba, annál is inkább, mert az ő műhelyeiből soha sem került még ki tökéletlen üveg s még Fraunhofer óta nem volt reá eset, hogy a nevezett cég egy lencsét visszakapott volna mint tökéletlent, a mi más optikusoknál nem épen ritka eset. KONKOLY MIKLÓS.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Feljegyzések a társulat üléseiről.

XVIII—XXIII. TERMÉSZETTUDOMÁNYI ESTÉLYEK.

1881. nov. 18., 25.; 1882. jan. 20., 27., febr. 10. és márcz. 24-ikén.

15. Dr. König Gyula egy előadást tartott „A véletlenről”. Fejtegetve a „véletlen” értelmét, a mint azt a közéletben felfogják, szólott a véletlenről a tudományban és a kísérleteknél, valamint a valószínűségről a nagy számok elmélete alapján, alkalmazva a tudományos buvárlatokra és az életre.

16. Dr. Müller Kálmán egy előadást tartott „A tüdőről és a lélekzésről”. Ismertette a tüdő szerkezetét, a lélekzés mechanikáját és feladatát; fontos

tudnivalókat ad elő a tüdő egészségtana köréből, elmondván, mennyire elhanyagolja az ember a tüdejét, rá sem gondol, míg más szerveinek, pl. a gyomrának épen tartására igen nagy gondot fordít; szól azután a belélekzett levegő alkatáról, a friss levegő fontosságáról, a szénoxid mérgező hatásáról, továbbá a lakások levegőjéről, az iskolákról és azok hiányairól a szellőztetést illetően; végre a tüdő mechanikai diätetikájáról, a tüdő tornáztatásáról, valamint az elhanyagolt lélekzés rossz következményeiről.

— Az előadás megjelent mint a Népsz. term. tud. előad. gyűjteményének 32-ik füzeté, (1882 I.).

17. Paszlavszky József két előadást tartott „Az ausztráliai szigetvilág életéről“. Bevezetésül megismerteti az ausztráliai szigetvilág földrajzi fekvését, a korallok világát, melyeknek számos sziget köszöni létét, valamint egyes vonásokban a tenger életét; áttér azután Új-Hollandia életének vázolására, leírva a mocsáros partvidékek, majd a keleti hegyes és bokros vidékek növény- és állatvilágát, bemutatja a világ-rész legjellemzőbb növényeit és állatait; leírja ama vidékeken uralkodó szárazságot és az állatoknak meg a növényeknek ehhez való alkalmazkodását; áttér azután Ausztrália síkságainak, a sivatagnak, a bozót-tengernek és a fűtermő rónáknak az életére, bővebben leírva a kenguru életét, melynek alapján megismerteti az „erszényesek“ csoportját, melyek Ausztrália állatvilágára a legjellemzőbbek; ezek jellemeiből következtetést von arra, hogy az ausztráliai szárazföld egyike a legrégebb szárazföldeknek. Külön tárgyalja Új-Guineának, meg Új-Zélandnak növény- és állatvilágát. Új-Guineánál kiemeli a trópusi jellemet, a színek pompáját és jelentőségét az állati életben, néhány példával illusztrálva; Új-Zélandról szólva, leírja egyrészt az északi szigeten a vulkáni működést, a tűzhányókat és meleg forrásokat, másrészt a déli sziget alpesi jellemét a nevezetesebb növények és állatok bemutatásával, megemlékezvén azon óriás madarokról is, melyek hajdan e szigetet népesítették. Befejezésül összefoglalja az előadásból levonható következtetéseket. A két előadás megjelent mint a Népsz. term. tud. előad. gyűjteményének 33-ik füzeté (1882, II) 15 képpel illusztrálva.

18. Dr. Thanhoffer Lajos egy előadást tartott „A mikroszkópról a tudományban és a közéletben“. Előrebocsátva a nagyítók történetét a legrégebb kortól az összetett mikroszkóp feltalálásáig, ismerteti az egyszerű és összetett mikroszkóp szerkezetét, rámutatva azon természeti titkokra, melyeket ez eszköz az ember előtt feltár; ennek segítségével ismertük meg a vérnek,

az állati és növényi testnek alakelemeit; evvel jutottunk tudomására, hogy az óriás mézhegyeket, a tenger fenekét miriádnyi apró lények kova vagy mézspánczélja alkotja; ez vezette a tudományt a csepp víz csodávilágának ismeretére; hasznát veszi a mikroszkópnak az orvos úgy a betegségek felismerésében mint törvényszéki esetekben, az élősdű férgek felkutatásában; hasznát veszi a geológus, a botanikus és mindenki, a ki a természettudományok valamely ágával foglalkozik; de hasznát veheti a közéletben is mindenki, mert nincs olyan eszköz, mely az árucikknek, szágó, keményítő, prémek, selyem-, vászon- és pamutszövetek hamisítását oly biztosan jelezné, mint a mikroszkóp. — Az előadás megjelent a Népsz. term. tud. előad. gyűjteményében, 34-ik füzet (1882 III.) 18 ábrával illusztrálva.

19. Dr. S. Say Móricz egy előadást tartott „A gyufa történetéről“. — A régi időben, mikor még nem volt gyújtó szerző, igen nagy nehézséggel járt tüzet gerjeszteni, azért a meglevő tüzet sohasem hagyták kialudni; ez volt tulajdonképen céljuk a Vesta-szüzeknek; ezért volt nálunk is szokásban, hogy a konyhán a hamu alatt mindig tartottak parazsat, melyből azután újra tüzet lehetett gyújtani; elmaradhatatlan tűzszerző volt még nem régen is az aczél, kova, tapló; evvel gerjesztettek tüzet. A vad népek két darab fának erős összedörzsölésével gyujtanak tüzet. A chemiai ismeretek gyarapodásával több oly elemmel gazdagodott a tudomány, mely a tüzgerjesztés módját megkönnyítette; megismertük az oxigént, mely az égést tetemesen táplálja, a hidrogént, a mely platintaplón megsűrítve meggyúl. Ez utóbbi tüneményen alapszik Döbereiner gyújtó-készüléke. Későbbben jöttek alkalmazásba azok a kis üvegek, melyekben kénsva áztatott azbeszt volt és chlorsavas kálium-fejfel látott pálczikát kellett belemártani, mire az meggyúlt. A foszfor alkalmas alakjának feltalálása vezetett az igazi gyufa feltalálásához, melyben a dicsőség egy magyar embert illet meg, ki Bécsben, Meisner tanár laboratóriumában készítette az első gyufát. (Sajtó alatt van.)

LEVÉLSZEKRÉNY.

KÉRDÉSEK.

(43.) Mellékletben van szerencsém egy kertemben, nemes rózsafán talált rózsát, melynek közepéből *rózsafalevelek* nőttek ki, megtekintés végett azon kérelemmel beküldöm, hogy ennek okáról a társulati közlönyben értesíteni méltóztassék. R. F.

(44.) Bátorodom kérdezni, minő feltevéseken alapszik a Közlöny XIII. kötetének 495. oldalán található tabella a bor kivonat meghatározására az alkoholtól mentes bor fajsúlyából? L. F.

FELELETEK.

(42.) E kérdésre kimerítő választ ad ugyan a Természettud. Közlöny X-ik kötete, (1878. évfolyam, 285—286. lapon); azonban közérdekű voltánál fogva — adjuk a következőket:

A kutyák vékonybelében él egy körülbelül 40 cm. hosszú és 200—220 tagozatból álló galandféreg az úgynevezett *Taenia coenurus*.

Az utolsó tagok, melyek legérettebbek s telve vannak termékenyített petékkel, a kutyák által folytonosan kiürítettek a legelőkön és réteken; itt a tagok szétmállnak, a bennök lévő peték pedig eső által szét-hordatnak és füvekre vagy más növényekre tapadnak. A peték hosszúsága 0.030 mm. szélességük 0.028 mm.; tehát igen aprók, szabad szemmel nem is láthatók.

Ha a legelő juhok a peték által megfertőztetett növényekből esznek, azokkal együtt a peték is gyomrukba jutnak; itt a gyomorsav behatása által a keményebb chitinburkok szétesik és az embriók kiszabadulnak. Az embrió igen apró gömbölyded állapot, mely 6 chitin-pálczikával van felfegyverezve; ezen pálczikák segítségével a gyomor falát átfurja és az agy (néha a gerinczagy) felé kezd vándorolni. Gyakran véredényeket fúr át és a sebes véráram által sodortatik céljához.

Az agyban letelepedve, mindinkább kezd nőni és átváltozik folyadékkal telt hólyaggá. A hólyag belső falán bimbózással által több oly képlet keletkezik, melyet kifejlett galandférgemnél fejnek (scolex) szokás nevezni. Ezen néha tetemes nagyságot elérő hólyag nem más mint a „*Coenurus cerebralis*” vagyis a *Taenia coenurus* hólyagos (álca) állapota. — Ha a kergekórban elesett juhok agyait a kutyáknak adják, ezek az azokban lévő hólyag-férgeket is megeszik s vékony belükben mindegyik scolexből megint galandféreg lesz.

Ebből látható, hogy a juhok csakis a kutyáktól kapják a „*Coenurus cerebralis*”-t, illetőleg a kerge-kórt vagy forgó betegségét.

Kerge-kóros juhokon csakis mechanikai módon, operációval lehet segíteni; gyógyszerek hatástalanok.

A műtét sikeres véghezvitelére, mindezek előtt azon hely pontos meghatározása szükséges, hol a hólyagféreg letelepedett. Ezt részint a beteg állatok magaviseletéről s járásuk módjáról, részint kopogtatás (percussio) által lehet megtudni. Így például a kerge-kóros juh folytonosan nagy körben mozog, vagy jobbra vagy balra (ritkábban felváltva), akkor a hólyagféreg az agy féltékéinek felületén van; még pedig, a jobbra forgóknál a jobb oldalon, a balra forgóknál a bal oldalon. Ha az illető állat

testének egyensúlyát csak nehezen bírja föntartani, gyakran elesik s többnyire ugyanazon oldalra, akkor az agyacs (cerebellum) van a hólyagféreg által megtámadva, különösen pedig annak oldalt fekvő részei, vagy a nagy agy féltékéinek leghátulso karélyai.

Az operációt (trepanatió) többféle módon lehet végbe vinni. Így pl. Zeden, Dammann és Erdt tanárok más-más módokat és eszközöket használnak.

Zürn* leginkább a Rueff-féle trepanatió ajánlja. Ez tulajdonképen nem más mint egy furó-fürész, melylyel kör-alakú 1 cm. átmérőjű lemezeket lehet az illető állat koponya-csontjaiból kimetszeni.

Ha a hely, hol a hólyag-féreg ül, már meg van határozva, akkor a gyapjútól meg kell tisztítani, ennek megfelelő nagy bőrkarélyt lepréparátálni és az alatta szorosan a csontra tapadó csonthártyát szintén levakarni. Ekkor a fent említett trepanatió a koponyacsont átfuratik. Megjegyzendő, hogy a koponya közép vonalában sohasem szabad trepanálni, mert könnyen megsérthetők az agy nagy vérvezetőjéi (Sinus longit.).

Ha a hely szerencsésen el volt találva, a bent lévő hólyagféreg részben kitódul az átfúrt lyukon és fogóval egészen kihúzható. Szükséges, hogy a hólyagnak minden része eltávolíttassék, mert a benmaradt darabok elmeszesednek és az ú. n. agykonkrementumokat képezik, melyek ép oly károsak az állatra nézve, mint maga a hólyagféreg.

Elvégzett operáció után a sebet kellően kitisztítjuk (a netalán beömlött folyadékot kis szivattyúval kiemeljük), a lepréparált bőrkarélylyal megint befedjük és tapasztal beragasztjuk.

Szerencsésen operált állatok már 24—36 óra után sokkal jobban vannak és idővel egészen kigyógyulnak. Ha 3—6 nappal az operáció után az állatok sokkal többet szenvednek s a kerge-kór erősebben lép fel mint az operáció előtt, ez annak a jele, hogy a seb elgenyesedett; ilyenkor nem marad más hátra, mint az állatot rögtön megölni. A koponya sebe 2—6 hó múlva begyógyul a kimetszett csontot rostos szövet fogja pótolni. Trepanálás által átlag a beteg állatok $\frac{1}{2}$ -át meg lehet menteni.

Hogyan lehet már most a juhokat ezen betegségtől — legalább részben — megóvni?

1. Legokoszerűbb volna a juhász-kutyákat egészen mellőzni (mint ezt Angliában már sok helyütt tették) vagy — mivel gazdink erre rá nem állnának — azokat minden tavasszal galandféreg ellenes szerek-

* Dr. Zürn. F. A.: Die Schmarotzer auf und in dem Körper unserer Haus-säugethiere etc. Weimar 1882.

kél (Radix filicis maris; Couso stb.) a bennök lakó élősdiektől megszabadítani.

2. Kerge-kórban elesett juhok agyait kutyáknak eledelül adni nem szabad, hanem inkább tűz által kell megsemmisíteni.

3. Mivel be van bizonyítva, hogy a *Taenia coenurus* rókákban is él, a menyire csak lehet, a rókákat a vidéken pusztítani kellene.

4. Azon kell lenni, hogy idegen kutya a legelőre ne jöjjön, mert hiába tisztogatja a gazda saját kutyáit, ha idegenek megfertőztetik a juhok által látogatott helyeket.

KOHAUT REZSŐ.

(43.) A beküldött rózsza rendellenes (teratologikus) fejlődésű esetet mutat és pedig az úgynevezett proliferációt (túlnövést, fiasodást). A proliferációnál a virág a tipikus alaktól abban tér el, hogy a virág tengelye túl nő a virágon s újra leveleket esetleg virágokat is hoz létre. A beküldött rózsánál a proliferációnak azon módja lépett fel, melyet központinak (proliferation médiane) szokás nevezni; ennél ugyanis a virágszer-

veket létrehozó tengely végügye, illetőleg tenyésző csúcsa, azok létrehozása után nem szüntette be növekedését — mint rendes körülmények közt történni szokott, hanem azt tovább folytatta. Megtalálni pedig ennél a többé-kevésbbé lomblevéllé átalakult kehelyleveleket, továbbá a jól kifejtett s nagy számú szirmot, melyek közül emelkedik ki a megnyúlt, illetőleg a virág védőszervein túl nőtt tengely. A túlnőtt tengely első részén még szirmokat is hord, melyek lassanként lomblevelekbe mennek át. Az ily túlnőtt tengelyek igen gyakran virágokat is hordanak. Porzók és termők a beküldött virágnál hiányoznak. A rózsánál ezen túlnöves gyakrabban fordul elő, sőt a kertészeknél kaphatni „plenissima plena“ név alatt rózsatorzseket, melyeknél ezen jelenség többé-kevésbbé állandósulni szokott. Általában a proliferáció gyakrabban fordul elő a teljes, mint a nem teljes virágoknál. A rózsza proliferációjának szép rajzait közli Maxwell T. Masters „Vegetable Teratology“-ájának 130., 150., és 152. lapjain.

DIETZ SÁNDOR.

A Forgó Tőke pénztári kimutatása

1882. évi júliushó végén.

M e g n e v e z é s	1881		1882		M e g n e v e z é s	1881		1882	
	frt.	kr.	frt.	kr.		frt.	kr.	frt.	kr.
B e v é t e l.					K i a d á s.				
Maradék a megelőző évről	3721	83	2503	74	Alapítványul iratott .	2000	—	1000	—
Alapítványi és takarékpénztári kamatok, . .	1017	65	1130	93	Bútorokra	34	35	20	90
Oklevelek díja	526	—	360	—	Fára, világításra	65	50	187	76
Helybeli tagdíj a folyó évre	3687	—	3647	—	Házbérre	757	50	837	—
Vidéki tagdíj a folyó évre	9278	75	9388	—	Irodai költségre	69	08	55	21
Tagdíjhátrálékok	407	50	592	50	Könyvtárra	1523	01	1179	52
Előrefizetett tagdíjak . .	60	—	104	—	Irói díjak s népsz. előad.	1445	47	1219	84
Előfizetések és eladott kiadványok	826	05	687	34	Szerkesztők tiszteletdíja.	200	—	195	—
Füzetes Vállalat	1387	41	1347	11	Közlöny kiállítására . .	3640	76	3351	62
Hirdetések	555	20	279	60	Füzetes Vállalatra	1216	26	513	92
Vegyések	22	15	15	33	Kisebb nyomtatványokra	218	40	166	85
Összesen	21489	54	20055	55	Oklevelek kiállítására . .	161	60	50	40
					Tisztai személyzetre . . .	2828	80	2871	03
					Szolgák fizetésére	780	—	600	—
					Postaköltségre	92	46	113	58
					Hirdető mellékletre	394	22	191	82
					Vegyés kiadásokra	153	52	167	41
					Rendkívüli kiadásokra . .	15	—	108	40
					Pályakérdésekre	600	—	300	—
					Összesen	16195	93	13130	26

LEUTNER KÁROLY s. k., pénztárnok.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.